

ІНФРАСТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ РИНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ РЕГІОНУ ПРИДУНАВ'Я

Агропромисловий комплекс є однією з провідних секторів в структурі економіки України. Разом із тим, останні ринкові тенденції вказують на суттєве уповільнення темпів його розвитку, про що свідчать падіння валового виробництва та реалізації власної сільгосппродукції, погіршення її якості, підвищення цін на неї, збільшення обсягів імпорту тощо.

Поступово вітчизняна сільгосппродукція відтісняється з внутрішніх ринків імпортованою, яка, на наш погляд, має сумнівні конкурентні переваги, а саме: кращий зовнішній вигляд, довший термін зберігання та привабливу упаковку, поступаючись при цьому органолептичними та біохімічними характеристиками вітчизняним продуктам. Нажаль такій привабливо позиціонованій імпортній продукції надають перевагу роздрібні мережі, для яких торгівельні операції з таким товаром більш зручні. Така ситуація не задовольняє державу і суспільство, оскільки створює живильне середовище для загроз продовольчій безпеці країни та стримує розвиток ринків вітчизняної продукції.

Результатом проведених досліджень про причини стримування розвитку ринків сільськогосподарської продукції є висновок про те, що найбільш актуальною проблемою агропромислового комплексу на сьогоднішній день залишається незадовільне інфраструктурне, в тому числі транспортно-логістичне, забезпечення. Існуючий механізм реалізації продукції (Табл.1) не є ефективним виходячи з тих положень, що переважним чином продукція реалізується через посередників, забезпечуючи саме їм надприбутки при зростанні ціни в 3-4 рази від безпосереднього виробника сільгосппродукції для кінцевого споживача. Крім того, наявність значної кількості посередників у ланцюгу постачання призводить до того, що відповідальність за якість продукції, що постачається розсіюється за відсутністю належного контролю. Наслідком розвитку інституту посередництва є також відсутність гарантованої норми прибутку для виробника сільгосппродукції навіть за умов високої урожайності, і як наслідок – недостатня вмотивованість діяльності сільгоспвиробників. На тлі даної проблеми, приблизно 35% сумарного обсягу (це стосується переважно плодоовочевої продукції) залишається не реалізованою через те, що продукція залишається на полі не зібраною або псується за відсутності належних умов її зберігання (сучасних складських приміщень, холодильників, овочесховищ) та реалізації. Недосконалість логістики

товароруху спричинена відсутністю організованого сектору (ланки) оптової торгівлі у ланцюговій структурі логістики просування товару від поля до прилавка роздрібно кінцевого реалізатора.

Таблиця 1.

Наявні канали збуту системи реалізації сільськогосподарської продукції

Канали реалізації	Частка, %
Безпосередньо «з поля» - через посередників	15-20
Через місцеві ринки сільгосппродукції (базари) – само вивозом та в роздріб	20-30
Переробним підприємствам – прямий канал	15-20
Експорт продукції	3-5
Великим оптовим компаніям	30-35
Супермаркетам	10-15

*за результатами досліджень авторів

Відсутність, чи незадовільний стан визначених ланок в наскрізній структурі товарного ринку призводить до збоїв у замкненому циклі відтворення споживчої вартості товару відповідно до витрат товарної чи грошової маси, що обертається на регіональному ринку.

Регіон Придунав'я, що відзначається надзвичайно сприятливими кліматичними умовами та родючими землями, має значний потенціал розвитку агропромислового комплексу (АПК) (Табл. 2.). Проте відсутність ефективної системи збуту продукції є гальмівним фактором в процесі нарощування обсягів виробництва (та продуктивності) для підприємств АПК, що, відбивається на рентабельності виробництва, та, зважаючи на те, що прибуток підприємства є важливим джерелом інвестиційних ресурсів, відповідним чином, впливає на обсяги накопичення інвестиційних ресурсів. Наразі постає актуальне питання щодо трансформації інфраструктурної ланки на ринках стратегічно важливих товарів через створення для місцевих товаровиробників сприятливих умов реалізації продукції та, відповідно, відтворення інвестиційних ресурсів та стимулювання економічного розвитку регіону.

Середньорічне виробництво деяких видів сільськогосподарської продукції в регіоні Придунав'я
в період з 2000 по 2011 рр.

Найменування продукції	тис.тонн
Картопля	15-20
Овочі	90-100
Плоди і ягоди	40-50
Виноград	60-70
Риба	1,5-2,0
Молоко і молочна продукція	10-12

*за результатами досліджень авторів

Результати досліджень в Україні та практика світового досвіду свідчать про те, що стратегія розвитку ринків сільгосппродукції може будуватися в двох напрямках:

1. Фінансова підтримка господарюючих суб'єктів, які несуть витрати від недосконалості відтворювальної структури ринків, що може бути реалізована або через надання пільг (за сплатою НДС, кредитів), або через інструменти субсидування, або через надання технічної допомоги.

2. Розбудова інфраструктурних елементів ринку (складів, сховищ, приміщень оптових ринків тощо).

Враховуючи те, що результатом впровадження стратегії другого типу є створення нової сучасної інфраструктури, що відповідним чином вплине на покращення товароруху і, як наслідок, призведе до пришвидшення грошових потоків, саме другий напрям вважається найбільш перспективним. Такий вибір підтверджується практикою зарубіжного досвіду, де інвестиційне забезпечення розвитку інфраструктури відбувається переважно шляхом будівництва оптових ринків сільськогосподарської продукції, результатом якої є впровадження сучасних технологій зберігання та формування оптових партій агропромислової продукції для регіонального розподілення та експортування надлишкової (з позиції місцевого споживчого ринку) продукції. Результатом раціонального використання наявних ресурсів є збільшення економічної ефективності виробництва сільгосппродукції, що з позиції виробника проявляється в отриманні додаткових прибутків, а з позиції кінцевого споживача – в отриманні якісної продукції вітчизняного виробництва.

I МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ
«Проблеми та перспективи інноваційного соціально-економічного розвитку
в умовах глобалізації: регіональний вектор», Ізмаїл - 2012

Практика створення оптових ринків сільськогосподарської продукції (ОРСП) бере свій початок на початку ХХ сторіччя в Лондоні, Парижі та Барселоні, де замість ринків сільгосппродукції, що переважним чином виникають стихійно на сільських площах та поблизу транспортних розв'язок, як це має місце в Придунав'ї, почали будувати спеціалізовані оптові ринки. На відмінну від звичайних ринків, сучасні ОРСП є місцем концентрації більшості логістичних функцій, зокрема: сертифікація, стандартизація, компонування продуктових партій, фасування, маркування та належне зберігання. В країнах, де плодоовочева продукція є основними продуктами виробництва оптових ринків, ОРСП мали відповідну спеціалізацію. Згодом, на деяких з них почали обладнуватися спеціальні відділи (павільйони) для торгівлі квітами, м'ясом, рибою, молочною продукцією, спеціями, а також тваринними кормами. Нині в деяких сучасних центрах оптової торгівлі відведені спеціальні площі для оптових поставок продукції для супермаркетів і великих мереж роздрібної торгівлі.

Відповідно до перетворення ринків із локацій стихійної торгівлі в центри концентрації впорядкованої оптової торгівлі змінюється також методика обробки та реалізації продукції. Оптовий ринок агропродукції упорядковує весь технологічний ланцюжок руху продукції від товаровиробника до споживача, забезпечує рівні умови всім постачальникам сільгосппродукції для виходу на цивілізований конкурентний ринок, тим самим вирішуючи ряд завдань (Рис. 1.). При цьому ОРСП висуває певні умови і вимоги до оптових постачальників продукції щодо підвищення якості товарів, їх стандартизації, пакування, розширення асортименту. Ці вимоги оптові оператори, в свою чергу, висувають безпосередньо товаровиробникам і переробникам, як необхідні для підвищення якості і культури торгівлі.

На відмінну від простіших форм торгівлі, товарообіг на ОРСП характеризується використанням новітніх технологічних засобів та наданням операторам ринку сільськогосподарської продукції (продавцям і покупцям) певних додаткових послуг, серед яких слід відмітити:

- експлуатація спеціалізованих машин та механізмів для навантаження та розвантаження продукції;
- надання у користування місць для паркування автотранспорту на території ринку;
- надання інформаційних послуг;
- надання послуг з контролю якості продукції;
- попереднє її фасування та сортування;
- використання сучасних пакувальних матеріалів, в тому числі, великогабаритних контейнерів та спеціалізованої євротари;
- використання новітніх засобів кредитування купівлі товарів.

I МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ
«Проблеми та перспективи інноваційного соціально-економічного розвитку
в умовах глобалізації: регіональний вектор», Ізмаїл - 2012

Основними перевагами ОРСП над традиційними риками ринками сільгосппродукції є наступні характеристики:

- сучасне місце продажу вітчизняної та імпортованої сільгосппродукції, яке контролюється відповідними державними і місцевими службами (ветеринарний, фіто-санітарний та інші види контролю);
- відповідність всім вимогам (санітарним, ветеринарним тощо), які висуваються щодо обігу сільськогосподарської продукції;
- концентрація різних видів агропродукції в одному місці, що забезпечує ефективний обіг продукції та знижує собівартість дистрибуції;
- стабільність робочих місць для працівників фірм, що працюють на території оптового ринку;
- гарантія забезпечення ефективного функціонування роздрібної торгівлі на території регіону;
- можливість продажу продукції для роздрібних місцевих виробників, оптових фірм тощо, які не можуть конкурувати з великими торгівельними фірмами.

Система реалізації сільськогосподарської продукції, за якої фермери продавали її безпосередньо кінцевим споживачам, перетворилася в систему, в якій оптові оператори ринків діють як експедитори або як середньо- та дрібнооптові дистриб'ютори. Розвиваючи систему контрольованої торгівлі через оптові ринки, державні (регіональні) органи управління, забезпечили контроль за якістю продукції та спростили завдання фермерам, яким за нових умов надавалися можливості щодо майже гарантованого збуту продукції. На деяких ринках була також розроблена та впроваджена система укладання договорів, заснована на використанні принципів аукціонної торгівлі. Ефект концентрації від впровадження такої системи реалізації агропродукції забезпечує мінімізацію витрат на транспортування та зберігання, а також сприяє підвищенню економічної ефективній діяльності національних експортерів агропродукції.

I МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ
«Проблеми та перспективи інноваційного соціально-економічного розвитку
в умовах глобалізації: регіональний вектор», Ізмаїл - 2012

Рис.1. Задачі оптових ринків сільськогосподарської продукції

Зважаючи на те, що будівництво оптових ринків сільськогосподарської продукції потребує залучення значної кількості інвестиційних коштів, питання фінансового забезпечення будівництва таких об'єктів залишається надзвичайно актуальним. Практика низки країн світу, зокрема: США, Франції, Іспанії, Японії, Північної Кореї, держав Латинської Америки, свідчить про те, що безпосередня участь у фінансуванні розбудови таких інфраструктурних об'єктів вирішується на загальнодержавному рівні, рідше – на регіональному. Таким чином, основним інвестором виступають, в даному випадку держава або регіони і лише незначна частина коштів фінансувалася за рахунок приватних інвесторів.

В сучасних ринкових реаліях вітчизняної економіки орієнтування на західні практики за відсутності відповідного фінансування є справою марною. Без належної реалізації будь-яка ідея залишається лише примарною перспективою. Сьогодні необхідно усвідомити і зрозуміти ту особливу роль, яку функціонування ОРСП має відігравати в господарському комплексі регіону, зважаючи на те, що оптовий ринок є потенційно важливим об'єктом забезпечення політики продуктової безпеки регіону, регулювання цін на агропродукцію та підтримки зайнятості фермерів та підприємств, задіяних у сфері АПК, і відповідним чином, забезпечення зростання агропромислового сектору економіки регіону. Адже започаткування та експлуатація нових об'єктів інфраструктури має на меті, окрім створення робочих місць в процесі будівництва та експлуатації об'єктів інфраструктури, наповнення бюджетів національного та місцевого рівня. Крім зберігання, додаткові логістичні послуги з сортування, маркування, сертифікація, формування стандартизованих партій сільгосппродукції та інші послуги стимулюють зростання доданої вартості

I МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ
«Проблеми та перспективи інноваційного соціально-економічного розвитку
в умовах глобалізації: регіональний вектор», Ізмаїл - 2012

(що є надзвичайно важливим для продавця) та забезпечують конкуренцію продукції в умовах вільного ринку (що є важливим для кінцевого споживача)

За умов відсутності власних коштів, визнання за оптовими ринками сільськогосподарської продукції їх важливості, як суттєвих елементів розбудови інфраструктури регіонів, має спонукати органи влади до пошуку оптимальних шляхів залучення інвестиційних капіталів приватних інвесторів. Як свідчить зарубіжний досвід, саме на регіональному рівні мають створюватися належні умови для забезпечення інвестиційної діяльності. Особливим чином це стосується найбільш перспективних з точки зору розбудови інфраструктури регіону об'єктів.

Список літератури

1. Корінець Р., Швецова Л. Оптові ринки сільськогосподарської продукції: запитання та відповіді / Проект USAID «Реформа в галузі сільського господарства, вдосконалення законодавчо-нормативної бази», Український освітній центр реформ. – Київ, 2007. – 88 с.
2. Лисюк В.М. Інфраструктурні чинники розвитку ринків сільськогосподарської продукції // Регіональний збірник наукових праць з економіки «Прометей» (Донецьк) №3 (27), 20 – с. 86-91.
3. Лисюк В.М. Стратегія розвитку оптових ринків сільськогосподарської продукції в Україні // Економічні інновації. – 2011. – Вип.. 43. – с. 150-159.
4. Лисюк В.М., Нікішина О.В., Ярмоленко О.Б. Розвиток регіональних оптових ринків сільськогосподарської продукції // Экономические инновации. Вып.28: Украинское Причерноморье как субъект экономического, социального и экологического пространства. – Одесса: ИПРЭИ НАНУ, 2007. – с. 165-174.